

Een curriculum voor creativiteit en kunst

Ida Berendsen verduidelijkt het grote belang van esthetische activiteiten in de opleiding van Deense pedagogen.

De opleiding van pedagogen

In Denemarken leggen we een bijzondere nadruk op de vorming van de persoonlijkheid en het begrijpen van de democratie, zowel in kinderopvangcentra als in de opleiding van de pedagogen die met de kinderen werken. We gaan ervan uit dat kinderen en studenten zich kunnen ontwikkelen als ze deelnemen aan creatieve activiteiten. De opleiding van de pedagogen is geworteld in twee tradities. De eerste stamt af van de politieke en pedagogische ideeën van de Verlichting, die Hedwig Bagger and Anna Wulff beïnvloedden. Deze dames startten in Denemarken de allereerste kleuterklas die de theorieën van Friedrich Fröbel volgde. De pedagogische methoden beperkten zich niet alleen tot zorg voor kinderen. De kinderen kregen er ook de kans om te spelen, zingen, bewegen, muziek te maken, te tekenen en te schilderen. Uit al deze activiteiten konden ze op hun beurt leren. De tweede traditie komt van de Deense kinderpsycholoog Sofie Ribbjerg (1886-1981) en is geworteld in de theorieën van Rousseau. We hebben het hier over de psychologie van kinderonwikkeling, de nadruk op creatieve activiteiten en de rol die ze spelen bij de vorming van de persoonlijkheid.

Onderzoek door Stig Brostrøm suggereert dat de twee tradities – het formele leren enerzijds en de creatieve, individuele aanpak anderzijds – vaak de basis zijn voor de activiteiten van de tegenwoordige Deense kindercen-

tra. Deze tradities doken later ook op in het curriculum voor de opleiding van pedagogen – tot de nieuwe wetgeving van 2007 er kwam. Het plezier van het creëren staat al vele jaren centraal, net als de esthetische beleving, waarden en kwaliteit, artistieke, scheppende en expressieve vaardigheden. Het vak "værkstedsfag", vrij vertaald 'workshopactiviteiten', maakt deel uit van de opleiding van pedagogen. Het bestaat niet in andere studierichtingen in Denemarken.

Værkstedsfag – een combinatie van handvaardigheid en wetenschap

Værkstedsfag houdt geen verband met enige andere academische discipline. Het is een combinatie van technieken zoals houtbewerking, naaien en visuele kunsten. Het houdt verband met humane disciplines zoals kunstgeschiedenis, filosofie, antropologie, semantiek, communicatie en media. Het vak heeft altijd de nadruk gelegd op de

kans die kinderen moeten krijgen om zichzelf uit te drukken, te experimenteren en zelf ervaring op te doen. Daardoor stimuleren ze hun karakterontwikkeling (de 'gehele' persoon) en kritische geest – wat uiteindelijk tot een nieuwe en betere maatschappij leidt.

Naast deze modernistische visie, gaat er ook heel wat aandacht naar expressieve abstracte kunst. We vinden het terug in het spontane en ongeschoolde tekenwerk van kinderen en in zogenaamde primitieve kunst. Deze uitingsvormen omvatten de menselijke expressie en worden door iedereen verstaan, ongeacht de artistieke of culturele achtergrond.

Globalisatie en de verandering van thema's

Globalisatie en de verandering van de manier waarop we communiceren in deze postmoderne tijden, hebben het concept van de creatieve mens op de helling gezet. We spreken over 'het definitieve afscheid van kunst' – een afscheid van de kunstenaar als goddelijk genie ten behoeve van kunst als een methode die in het dagelijks

Ida Berendsen is senior lector Kunst & Workshops in het Pædagogseminarium van Kopenhagen. E-mail: ibe@kbhps.dk

leven beoefend wordt. Modernisme en emancipatie staan niet langer centraal in de opleiding van pedagogen. Het gaat veeleer om een postmoderne strijd over de kracht van definities en communicatie binnen een globale markt. We hoeven niet langer met de autoriteiten om vrijheid strijden, aangezien vrijheid een voorwaarde voor de persoonlijke ontwikkeling is geworden. Het gaat niet langer om het maken van de juiste keuzes in het leven, maar om het kiezen van een 'zelf' naast andere mogelijke 'zelden'. Nieuw onderzoek van Anna Maj Nielsen (Universiteit van Aarhus), Kirsten Drotner (Universiteit van Zuid-Denemarken) en anderen, heeft ons inzicht in de artistieke benadering van creatief werk veranderd:

- Esthetische productie gaat niet alleen om experimenteel onderzoek, het gaat om het testen van de werkelijkheid;
- Esthetische processen zijn leerprocessen;
- Esthetische productie gaat niet alleen om genot en plezier, maar om een bijdrage tot persoonlijke ontwikkeling door reflectie.

We streven er niet langer naar om 'waarheid' te vinden in artistieke expressie. We zoeken naar ervaringen en kennis, gebaseerd op onze zintuigen. We creëren voorwerpen die we kunnen bekijken en betrekken op een sociale en culturele context. Creativiteit is geëvolueerd van een deel van onze persoonlijke ontwikkeling tot een onderdeel van de vorming van onze sociale en culturele identiteit.

De praktijk in het Pædagogseminarium van Kopenhagen

In het Pædagogseminarium van Kopenhagen (college voor pedagogie), hebben we kunst en workshopactiviteiten in drie vakken onderverdeeld: houtbewerking, pottenbakken en tekenen/schilderen. In de lessen

houtbewerking werken we met harde materialen zoals hout, metaal en steen. Tijdens de visuele kunsten gaat het over tekenen en schilderen, grafische kunst heeft het over digitale expressievormen en bij pottenbakken hebben we ook aandacht voor plastic. Experimentele en artistieke methodes, met het spel als hoofd ingrediënt, staan centraal in onze lessen. We creëren producten zoals beelden, schilderijen, gebruiksvoorwerpen (of een mix daarvan) voor praktische en plezierige doeleinden.

Sinds 2007, met de komst van een nieuwe wetgeving die de opleiding van pedagogen heeft gewijzigd, worden kunst en workshopactiviteiten nu gecombineerd met algemene wetenschap. Dat gebeurt voor pedagogen op bachelorniveau. Het nieuwe vak *værksted, natur og teknik* (kunst, natuur en technologie) – richt alle aandacht op het ervaren, het verkennen en verbeelden van natuur, van beelden en objecten. Het vak telt voor 30 van de 210 studiepunten van de opleiding. Het doel is dat pedagogen meer ruimte kunnen creëren voor kinderen, waar ze hun potentieel kunnen benutten door in contact te komen met kunst en natuur. Het vak focust op het creatieve en experimentele aspect van handvaardigheid, kunst, wetenschap en technologie. Pedagogen moeten op de hoogte zijn van verschillende expressievormen, ze moeten de manier waarop zij creatief en nieuwsgierig zijn, ontwikkelen én ze moeten nieuwe didactische methodes zoeken en toepassen. Door dit nieuwe vak zijn we niet langer alleen creatief in de 'fysieke' of actieve betekenis van het woord. We zijn creatief in een volledig vernieuwde betekenis.

Een leerprogramma dat praktijk werd

Een leerprogramma in de nieuwe opleiding zou er als volgt kunnen uitzien. Voor hun basisopleiding werken de stu-

denten rond basisvaardigheden voor visuele expressie, zoals observatiemethodes: het zien en tekenen/schilderen van hun indrukken. Nadat de studenten kennis hebben opgedaan over materialen, technieken en artistieke methoden, werken we rond projecten door middel van 'collage mind mapping'. Dit is een nieuwe manier van mind maps maken.¹ Zo kunnen de studenten een mind map maken van concepten en foto's van de groep waarmee ze willen werken. Zo vinden ze nieuwe manieren en methodes om hun artistieke talenten te benutten. De techniek bracht twee van onze studenten, Mette Mørck Christensen and Jane Jenny Shested, er in 2002 toe om Ramatising (het Deense 'rama' komt uit het Grieks en betekent 'zien') te ontwikkelen. Deze methode laat toe om de gedachten en ideeën van kinderen zichtbaar te maken, wanneer ze communiceren over hun dagelijkse leven.

Een van deze 'Ramatising'-projecten vergrootte de interactie en dialoog tussen pedagogen en kinderen van allochtone oorsprong. Het project maakte de kinderen bewust van hun mogelijkheid tot persoonlijke ontwikkeling, en om de maatschappij te veranderen. De deelnemers van het project maakten kleine figuren die uitdrukken wat ze wilden vertellen.

Een jongetje maakte een kleine figuur die liet zien hoe hij zich voelde. Ze tonen hoe hij (het kleine rode figuurtje in het midden) zich voelde, gevangen tussen zijn vrienden (de boze figuurtjes), de familie (op de achtergrond) en de pedagoog die, volgens de jongen, die thema's bleef ontwijken.

De figuurtjes geven de kinderen een gevoel van geborgenheid wanneer ze praten, en ze stimuleren hun taal. Zo kunnen ze zelfs moeilijke ervaringen onder woorden brengen – iets wat tot nu toe alleen de kunsten hebben gedaan.

¹ Voor meer informatie, neem contact op met de auteur, e-mail: ibe@kbhps.dk.